

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงราย Ecotourism Management Towards Sustainable Development of Chiang Rai Province

เมธภุ อุมะวิชณี¹, สนิท สิทธิ², ปาวินี อารีศรีสม³ และ มนตรี สิงหะวาระ⁴
Methaphu Umevijani¹, Snit Sitti², Pawinee Areesrisom³ and Montri Singhavara⁴

Received: 07 February 2026; Revised: 20 March 2026; Accepted: 22 March 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดเชียงราย และ 2) ศึกษาปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงราย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำคัญ 5 แห่ง จำนวน 385 คน ด้วยการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 คน และการสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) จังหวัดเชียงรายมีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับดี โดยมีศักยภาพเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ตลอดจนมีระบบบริหารจัดการ โครงสร้างพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่สนับสนุนการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างสมดุล อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายด้านการกระจายองค์ความรู้สู่ชุมชนในพื้นที่ห่างไกลและการพัฒนาระบบฐานข้อมูลนักท่องเที่ยวเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ปัจจัยด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วม มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 47.4 ($R^2 = .474$) และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือการบริหารจัดการ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ ผลการศึกษาสะท้อนว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดเชียงรายควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการอนุรักษ์ฐานทรัพยากร การพัฒนาศักยภาพพื้นที่ และการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

^{1 2 3 4} คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Faculty of Agricultural Production, Maejo University
Corresponding Author; E-mail: snit@mju.ac.th

คำสำคัญ: การจัดการ; การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ; การพัฒนาที่ยั่งยืน; จังหวัดเชียงราย

Abstract

This study aimed to: (1) analyze the readiness of ecotourism in Chiang Rai Province, and (2) examine ecotourism management factors influencing sustainable development in the province. A mixed-methods research design was employed. For the quantitative component, data were collected from 385 tourists visiting five major ecotourism destinations using accidental sampling. The data were analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis. For the qualitative component, data were obtained through in-depth interviews with five key informants and focus group discussions with 30 stakeholders. Qualitative data were analyzed using content analysis and analytic induction.

The findings revealed that: (1) Chiang Rai Province demonstrated a high level of ecotourism readiness, with notable strengths in natural resources, biodiversity, and cultural identity. Its management systems, infrastructure, and community participation also contributed to a balanced approach to resource conservation and utilization. However, challenges remained in disseminating knowledge to remote communities and developing a tourist information database to support effective resource management. (2) The potential of tourist attractions, tourist behavior, management, and participation significantly influenced sustainable ecotourism development. Collectively, these factors explained 47.4% of the variance in sustainable ecotourism development ($R^2 = .474$). Participation exerted the strongest influence, followed by management, tourist behavior, and the potential of tourist attractions, respectively. The findings indicate that sustainable ecotourism management in Chiang Rai Province should emphasize integrated collaboration among government agencies, the private sector, local communities, and tourists, together with resource conservation, destination capacity development, and systematic management that is responsive to the local context.

Keywords: Management; Ecotourism; Sustainable Development; Chiang Rai Province

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว หากแต่การมุ่งเน้นมิติทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว กลับนำมาซึ่งความเสื่อมโทรมของ

ทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ชยันต์ สุจริต, 2554) สภาวการณ์ดังกล่าว ผลักดันให้เกิดการปรับกระบวนทัศน์ไปสู่แนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Environmentalism) ที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ในฐานะเครื่องมือเชิงกลยุทธ์เพื่อการจัดการทรัพยากรที่สมดุลระหว่างความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ โดยมีหลักการสำคัญคือ การรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพให้คงอยู่ (Alashiq & Aljuhmani 2025; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2567) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมิใช่เพียงการชื่นชมธรรมชาติ แต่เป็นการบริหารจัดการทุนทางธรรมชาติอย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมในระยะยาว

สำหรับจังหวัดเชียงราย แม้เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพโดดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมระดับประเทศ แต่ในปัจจุบันกลับเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างในการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อรองรับความยั่งยืน (United Nations, 1993; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2540) โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น ดอยแม่สลอง และวนอุทยานภูชี้ฟ้า ซึ่งปรากฏปัญหาความไม่สมดุลระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยว กับขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ (Carrying Capacity) ตลอดจนข้อจำกัดด้านศักยภาพของบุคลากรท้องถิ่น และกลไกการควบคุมผลกระทบเชิงลบที่เกิดจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (พระสมุห์สำรวย สุวณโณ และคณะ, 2567) สภาวการณ์สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของระบบการจัดการ ที่ยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ

จากประเด็นปัญหาและความท้าทายที่เกิดขึ้น จึงนำมาสู่คำถามการวิจัยสำคัญว่า สภาพความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดเชียงรายปัจจุบันอยู่ในระดับใด และปัจจัยการจัดการด้านใดที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษานี้ จึงมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยเชิงประจักษ์เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ อันจะนำไปสู่การเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันควบคู่กับการรักษาฐานทรัพยากรอย่างยั่งยืนของจังหวัดเชียงรายสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงราย ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานเชิงระบบ ดังปรากฏรายละเอียดตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้ข้างต้น

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมและวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความวิจัย และรายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในยุคระบบวิถีชีวิตใหม่ ข้อมูลสนับสนุนจากเอกสารดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและตัวแปรที่ครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ดำเนินการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำคัญ 5 แห่งของจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย สวนแม่ฟ้าหลวง ดอยแม่สลอง วนอุทยานภูชี้ฟ้า น้ำตกขุนกรณ์ และอำเภอเชียงแสน สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณกำหนดประชากรคือ ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Cochran (1953) จำนวน 385 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ด้วยวิธีการของธานินทร์ ศิลป์จารุ (2563) เพื่อรับทราบสภาพความพร้อมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในสถานที่จริง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กำหนดกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงราย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 15 และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากกลุ่มดังกล่าว ยังรวมถึงผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา รวมจำนวน 30 ราย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกลไกการจัดการและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1. การสัมภาษณ์ (In-depth Interviews): พัฒนาแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ อุปสรรค และแนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกัน

2. การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion): จัดสนทนากลุ่มร่วมกับตัวแทนภาคประชาชนและผู้ประกอบการจำนวน 2 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์และความต้องการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

3. ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติ/ทดลอง/ฝึกอบรม: ดำเนินการสังเกตการณ์และรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ รวมถึงผลจากการจัดกิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างแผนแม่บทกับพฤติกรรมการณ์ของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณผ่านทางการกระจายแบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.50-1.00 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) สูงถึง 0.890 ข้อมูลเชิงคุณภาพรวบรวมจากการบันทึกเสียงและจดบันทึกจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม โดยคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยและการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ: วิเคราะห์ผ่านโปรแกรมทางสถิติเพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแบ่งค่าเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ: ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป (Analytic Induction) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ เพื่อเชื่อมโยงข้อค้นพบจากภาคสนามเข้ากับทฤษฎีที่ศึกษาข้างต้น

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results) สังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองส่วน เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงราย อันประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 10 ประการ โดยจัดทำเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์และบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะยาวสืบไป

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดเชียงราย มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับดี โดยผลการสังเคราะห์จำแนกตามองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม (Natural and Cultural Capital) พื้นที่ปรากฏศักยภาพโดดเด่น ทั้งความหลากหลายทางชีวภาพและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับสากล การมีเขตอนุรักษ์และพื้นที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ส่งผลให้เกิดการใช้ประโยชน์เชิงท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์อย่างสมดุล 2) มิติโครงสร้างพื้นฐานและการจัดการเชิงพื้นที่ (Infrastructure and Area Management) จังหวัดมีการพัฒนาระบบบริการ ความปลอดภัย และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการกำหนดเขตพื้นที่จัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เพื่รองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และ 3) มิติกลไกการมีส่วนร่วมและวิสัยทัศน์เชิงนโยบาย (Engagement and Strategic Vision) ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริมศักยภาพบุคลากร และการสร้างเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้

วิสัยทัศน์ดังกล่าว ช่วยให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ตอบสนองต่อความยั่งยืน ทั้งในด้านการรักษาฐานทรัพยากรและการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างทั่วถึง กล่าวได้ว่า ความพร้อมของจังหวัดเชียงรายเกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่าง ทุนทางธรรมชาติ ที่สมบูรณ์กับ ระบบการบริหารจัดการ ที่ทันสมัย ส่งผลให้พื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 แห่งมีขีดความสามารถในการแข่งขันและมีความพร้อมต่อการขับเคลื่อนสู่การเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในระดับภูมิภาคได้เป็นอย่างดี และผลการศึกษาเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มระบุสอดคล้องกันว่า ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญของจังหวัดเชียงรายคือ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ทัศนะว่า ยังปรากฏความท้าทายด้านการกระจายองค์ความรู้สู่ชุมชนในพื้นที่ห่างไกล และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลนักท่องเที่ยวเพื่อการวางแผนจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยสถิติถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าปัจจัยด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการขับเคลื่อนความยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถอธิบายความผันแปรของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ร้อยละ 41.2 ($R^2 = .412$) ซึ่งมีรายละเอียดเชิงสังเคราะห์ได้แก่

อิทธิพลหลักจากการเข้าถึงพื้นที่ (Accessibility Dynamics) ผลการวิจัยระบุว่าความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนสูงสุด ($\beta = 0.45$) ข้อมูลเชิงประจักษ์สะท้อนว่าการพัฒนาระบบคมนาคมที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่งอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว ลดกระจุกตัวในพื้นที่เปราะบาง

บทบาทของต้นทุนทางธรรมชาติและ การบริการ (Natural Capital and Service Excellence) พื้นที่และความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และ ความพร้อมในการดูแลและให้บริการ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในลำดับรองลงมา การสังเคราะห์ผลระบุว่าความอุดมสมบูรณ์ของนิเวศวิทยาทำหน้าที่เป็นตัวดึงดูดหลัก ขณะที่มาตรฐานการบริการและความปลอดภัย เป็นตัวแปรเสริมสร้างความเชื่อมั่น ซึ่งทั้งสองปัจจัยต้องดำเนินควบคู่กันเพื่อรักษาฐานทรัพยากรให้ยั่งยืน

การสร้างประสบการณ์เชิงคุณค่า (Value-Added Experiences) การจัดกิจกรรมและสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว แม้นี้มีน้ำหนักอิทธิพลในลำดับสุดท้าย แต่ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญชี้ให้เห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ (Eco-literacy) แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นมิติทางสังคมที่สนับสนุนความยั่งยืนในระยะยาวมากกว่าเพียงการสร้างรายได้เชิงเศรษฐกิจ

กล่าวได้ว่า ปัจจัยศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ซึ่งกันและกัน โดยมีการเข้าถึงพื้นที่เป็นปัจจัยนำ (Leading Factor) และมีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติเป็นปัจจัยพื้นฐาน (Foundational Factor) ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดเชียงรายจำเป็นต้องบูรณาการทั้งโครงสร้างพื้นฐาน การรักษานิเวศวิทยา และการยกระดับบริการ เพื่อสร้างสมดุลสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง แสดงดังตารางที่ 1

ตัวแปรอิสระ	Beta	Std. Error	t	p-value
พื้นที่และความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ (ABUND)	.224	.070	2.897	.004*
การจัดกิจกรรมและสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว (ACTIVI)	.147	.069	2.005	.046*
ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (ACCES)	.425	.075	5.148	.000*
ความพร้อมในการดูแลและให้บริการ (SERVIC)	.217	.073	2.230	.018*

$R^2 = .412$, $SEE = .404$, $F = 83.098$, $P\text{-value } F = .000$ * $p\text{-value} < .05$

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวประกอบด้วย 1) ระยะเวลาในการท่องเที่ยว 2) วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว 3) แรงจูงใจของสถานที่ท่องเที่ยว และ 4) การรับรู้ชื่อเสียงของสถานที่ท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และสามารถอธิบายการผันแปรของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ร้อยละ 42.2 ($R^2 = 0.422$) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 57.8 เป็นผลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้นำมาศึกษาในแบบจำลองนี้ โดยการรับรู้ชื่อเสียงของสถานที่ท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มากที่สุด รองลงมาคือ ระยะเวลาในการท่องเที่ยววัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว และแรงจูงใจของสถานที่ท่องเที่ยว ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ ($SEE = .462$) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในระดับต่ำสะท้อนให้เห็นว่า แบบจำลองพยากรณ์มีความแม่นยำสูง โดยค่าคะแนนที่พยากรณ์ได้มีความใกล้เคียงกับค่าจริงที่เกิดขึ้นในกลุ่มตัวอย่าง และนัยสำคัญทางสถิติของแบบจำลอง ($F = 69.454$, $p < .001$) จากค่าสถิติ F ที่ปรากฏระดับนัยสำคัญน้อยกว่า .05 ($P\text{-value} = .000$) เป็นการยืนยันว่าความสัมพันธ์ระหว่างชุดตัวแปรพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและตัวแปรการพัฒนาที่ยั่งยืนมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลลัพธ์แสดงว่า แบบจำลองที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม (Goodness of Fit) และตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวแปรมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างมีหลักเกณฑ์ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตัวแปรอิสระ	Beta	Std. Error	t	p-value
ระยะเวลาในการท่องเที่ยว (DURAT)	.193	.052	3.292	.001*
วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว (PURPOS)	.168	.064	2.495	.033*
แรงจูงใจของสถานที่ท่องเที่ยว (MOTIV)	.147	.073	1.970	.050
การรับรู้ชื่อเสียงของสถานที่ท่องเที่ยว (REPUT)	.442	.052	7.139	.000*

$R^2 = .422$, $SEE = .462$, $F = 69.454$, $P\text{-value } F = .000$ * $p\text{-value} < .05$

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1) การจัดการสิ่งแวดล้อม 2) การกำหนดกฎระเบียบและกติกาเพื่อรักษาสีเขียวและ 3) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจระบุไว้ว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่ความยั่งยืนของจังหวัดเชียงราย ได้ร้อยละ 42.4 ($R^2=0.424$) โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มากที่สุด รองลงมาคือ การจัดการสิ่งแวดล้อมและการกำหนดกฎระเบียบและกติกาเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม ความแม่นยำของแบบจำลอง ($SEE=.462$) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ในระดับต่ำ ยืนยันถึงความเที่ยงตรงของแบบจำลองสถิติ โดยค่าที่ได้จากการพยากรณ์มีความใกล้เคียงกับข้อมูลจริงในพื้นที่ศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ และค่าสถิติ $F=93.438$, $p<.001$ บ่งชี้ว่าแบบจำลองมีความเหมาะสมในระดับดีมาก (Goodness of Fit) และตัวแปรอิสระในกลุ่มการบริหารจัดการมีอิทธิพลต่อทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างมีหลักเกณฑ์ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตัวแปรอิสระ	Beta	Std. Error	t	p-value
การจัดการสิ่งแวดล้อม (ENVIR)	.259	.069	3.337	.001*
การกำหนดกฎระเบียบและกติกาเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม (RULES)	.168	.058	2.983	.026*
การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว (MOTIV)	.367	.064	5.157	.000*

$R^2=.424$, $SEE=.462$, $F=93.438$, $P\text{-value } F=.000$

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการมีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของการมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) การมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคเอกชน มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจระบุไว้ว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่ความยั่งยืนของจังหวัดเชียงรายได้ร้อยละ 51.0 ($R^2=0.510$) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคเอกชน และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ความแม่นยำของแบบจำลอง ($SEE=.425$) อยู่ในระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับแบบจำลองอื่น ยืนยันว่าแบบจำลองการมีส่วนร่วมมีความเที่ยงตรงและแม่นยำสูงในการนำไปใช้พยากรณ์ทิศทางการพัฒนาในพื้นที่จริง และค่าสถิติ $F=132.109$, $p<.001$ บ่งชี้ว่าแบบจำลองมีความเหมาะสมเชิงสถิติในระดับดีเยี่ยม (Excellent Goodness of Fit) และยืนยันว่าการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เป็นตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม ดังแสดงในตารางที่ 4

ตัวแปรอิสระ	Beta	Std. Error	t	p-value
การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว (ROLGOVE)	.250	.063	3.585*	.000
การมีส่วนร่วมของชุมชน (ROLPUB)	.632	.066	8.408*	.000
การมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคเอกชน (NETWK)	.322	.059	4.783*	.000

$R^2 = .510$, $SEE = .425$, $F = 132.109$, $P\text{-value} = .000$ * $p\text{-value} < .05$

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมมีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยภาพรวม พบว่า ปัจจัยของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 1) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว 3) การบริหารจัดการ และ 4) การมีส่วนร่วม มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจระบุว่า ชุดตัวแปรอิสระทุกด้านในภาพรวมประกอบด้วย ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พฤติกรรมนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วม สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่ความยั่งยืนของจังหวัดเชียงราย ได้ร้อยละ 47.4 ($R^2 = 0.474$) โดยการมีส่วนร่วม มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มากที่สุดรองลงมาคือ การบริหารจัดการ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ความแม่นยำของแบบจำลอง ($SEE = .384$) อยู่ในระดับต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับทุกแบบจำลองที่ผ่านมา ยืนยันว่าการนำปัจจัยทุกด้านมาวิเคราะห์ร่วมกันช่วยลดความคลาดเคลื่อนและเพิ่มความเชื่อมั่นในการพยากรณ์ทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง และค่าสถิติ $F = 172.580$, $p < .001$ บ่งชี้ว่าแบบจำลองเชิงบูรณาการมีความเหมาะสมในระดับดีเยี่ยม และตัวแปรพยากรณ์ทุกด้านมีอิทธิพลร่วมกันต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความยั่งยืนอย่างมีหลักเกณฑ์ ดังแสดงในตารางที่ 5

ตัวแปรอิสระ	Beta	Std. Error	t	p-value
ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ATTRAC)	.167	.065	2.041*	.028
พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (BEHAV)	.221	.090	2.229*	.019
การบริหารจัดการ (MANAGE)	.308	.079	3.757*	.000
การมีส่วนร่วม (PARTI)	.449	.073	5.801*	.000

$R^2 = .474$, $SEE = .441$, $F = 85.478$, $P\text{-value} = .000$ * $p\text{-value} < .05$

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภาพรวมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลแบ่งเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จังหวัดเชียงราย มีสภาพความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับดี ปรากฏศักยภาพโดดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง การกิจด้านการบริหารจัดการและโครงสร้างพื้นฐานส่งเสริมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์เชิงท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ อาศัยวิสัยทัศน์การพัฒนาที่

เน้นความยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ ทั้งนี้มีสาเหตุสำคัญจาก การบูรณาการระหว่างต้นทุนทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เข้ากับกลไกการจัดการของภาคีเครือข่าย ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงนิเวศ ตลอดจนมีความพยายามยกระดับขีดความสามารถของบุคลากรในพื้นที่ศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับการเติบโตทางการท่องเที่ยวควบคู่กับรักษาคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ นุชนาฏ เลียงอำนาจ และ พูลพงศ์ สุขสว่าง (2563) พบว่า การประเมินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ต้องครอบคลุมมิติด้านสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา และการจัดการบริการที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงงานวิจัยของ จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด (2564) และ ชูวิทย์ มิตรชอบ และคณะ (2567) ที่พบว่า การจัดเตรียมความพร้อมของพื้นที่และความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติส่งผลเชิงบวกต่อขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและการเป็นต้นแบบระบบนิเวศท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันประกอบด้วย ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วม มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงรายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมปรากฏอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสูงสุด ทั้งนี้มีสาเหตุสำคัญจากกระบวนการขับเคลื่อนความยั่งยืน อาศัยความเชื่อมโยงของปัจจัยเชิงระบบที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน การที่นักท่องเที่ยวมีความตระหนักรู้และชุมชนท้องถิ่น มีบทบาทในการตัดสินใจส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า สร้างรายได้หมุนเวียน และรักษาสมดุลทางนิเวศวิทยาในระยะยาว อันนำไปสู่การท่องเที่ยวซ้ำและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ พระสมุห์สำรวย สุวณฺโณ (ทองเพ็ญ) และคณะ (2567) ที่ค้นพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพคือกุญแจสำคัญสู่ความเข้มแข็งของท้องถิ่น ตลอดจนงานวิจัยของ Fangliang et al. (2024) และ Alashiq & Aljuhmani (2025) ซึ่งระบุว่าความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบและการมีส่วนร่วมทางสังคม เพื่อความยั่งยืนของภูมิภาคสืบไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงราย ทำให้ผู้วิจัยมีกระบวนการพัฒนาและสามารถได้องค์ความรู้ใหม่ตามแผนภาพที่แสดงต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศความยั่งยืนด้วย "ทุนทางสังคม"

เชียงรายนำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่ความยั่งยืน ไม่ใช่แค่ใช้ทรัพยากร แต่ใช้ "ทุนทางสังคม" ผ่านโมเดล MKP-SCIM และ 10 องค์ประกอบเชิงปฏิบัติ โดยมี "การมีส่วนร่วมของชุมชน" เป็นหัวใจสำคัญ

กลไกทุนทางสังคม (MKP-SCIM Model)

ผลลัพธ์คือความยืดหยุ่น และรักษาสังแวดล้อม
ลดต้นทุนธุรกรรมและปกป้องระบบ นิเวศโดยเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ดั้งเดิมของชุมชน



แนวทางปฏิบัติและปัจจัยสู่ความสำเร็จ



ลำดับความสำคัญของปัจจัยขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ (Driving Factors)



ภาพ 1 องค์ความรู้ใหม่

ตัวแบบการบูรณาการทุนทางสังคมแม่กำปองเพื่อความยั่งยืน (Mae Kampong Social Capital Integration Model: MKP-SCIM) ปฏิบัติหน้าที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สังเคราะห์ปฏิสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างโครงสร้างทางสังคม และกลไกการพัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการเชื่อมโยงทุนทางสังคมสามระดับ ประกอบด้วย ทุนความผูกพันทางสังคมที่เป็นฐานรากแห่งความไว้วางใจ ทุนสะพานเชื่อมต่อทางสังคม ที่เป็นกลไกการเรียนรู้ข้ามกลุ่ม และทุนเชื่อมโยงทางสังคมที่เป็นช่องทางเข้าถึงทรัพยากรภายนอก โดยความสอดคล้องประการดังกล่าว ขับเคลื่อนผ่านลำดับขั้นตอนเชิงปฏิบัติการเริ่มต้นจากการหลอมรวมบรรทัดฐาน และกติกาหมู่บ้านที่โปร่งใสในระยะการรวมกลุ่ม ก่อนจะยกระดับสู่การบูรณาการเครือข่ายความร่วมมือ ข้ามภาคส่วนเพื่อจัดการห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว และสัมฤทธิ์ผลในระยะการแปรเปลี่ยนทุนเชิงความสัมพันธ์ เป็นนวัตกรรมจัดการทรัพยากรส่วนรวมที่พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งตัวแบบประการดังกล่าว ก่อให้เกิดคุณค่าเชิงพัฒนาครอบคลุมทั้งมิติการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางสังคม การลดต้นทุนธุรกรรมทางเศรษฐกิจ ผ่านการสะสมทุนภายใน และการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตดั้งเดิมอย่างแนบแน่น นำไปสู่แนวทางปฏิบัติเชิงยุทธศาสตร์ ที่เน้นการพัฒนาจากทุนเดิมในพื้นที่แทนการนำเข้าโครงสร้างภายนอก การใช้ความไว้วางใจเป็นเครื่องมือกำกับดูแลสมาชิก และการสถาปนาพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเพิ่มสัมฤทธิ์ผลของการตัดสินใจสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยพบว่า จังหวัดเชียงรายมีความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับดี โดยมีจุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ

การมีส่วนร่วมของชุมชน ขณะเดียวกันยังมีข้อจำกัดด้านการกระจายองค์ความรู้และระบบฐานข้อมูลนักท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว พฤติกรรมนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วม มีอิทธิพลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญ โดยสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรได้ร้อยละ 47.4 และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลสูงสุด

ดังนั้นผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ด้านสำคัญ ได้แก่ ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การบูรณาการดัชนีทุนทางสังคมสู่เกณฑ์มาตรฐาน หน่วยงานภาครัฐควรใช้การมีส่วนร่วมและทุนทางสังคม เป็นตัวชี้วัดหลักประเมินความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แทนการวัดผลเชิงปริมาณทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว เพื่อให้การออกแบบนโยบายสอดคล้องกับสภาพการณ์จริงของพื้นที่

1.2 การสนับสนุนเชิงโครงสร้างสำหรับเครือข่ายความร่วมมือ ควรกำหนดกฎระเบียบที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและองค์ความรู้ระหว่างเครือข่ายภาคประชาชน ภาครัฐ และเอกชน เพื่อสร้างฐานรากการพัฒนาที่เข้มแข็งและลดความเปราะบางจากการพึ่งพิงปัจจัยภายนอก

1.3 การยกระดับบทบาทท้องถิ่นเป็นสื่อกลางเชิงยุทธศาสตร์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรแสดงบทบาทสื่อกลางจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติระดับฐานราก พร้อมจัดตั้งแพลตฟอร์มเรียนรู้ร่วมกันเพื่อลดข้อขัดแย้งและสร้างการยอมรับนโยบายจากมวลสมาชิก

1.4 การสถาปนากลไกธรรมาภิบาลและความโปร่งใสในพื้นที่ การจัดการทรัพยากรส่วนรวมต้องยึดถือความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม อันนำไปสู่ความมั่นคงของสถาบันชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การประยุกต์ใช้ตัวแบบการบูรณาการทุนทางสังคมแม่กำปองเพื่อความยั่งยืน (MKP-SCIM) ผู้นำชุมชนสามารถนำตัวแบบดังกล่าวมาใช้ เพื่อประเมินสถานภาพของทุนทางสังคมภายในพื้นที่ และใช้เป็นแนวทางในการสถาปนาระบบบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

2.2 การกำหนดเป้าหมายร่วมบนฐานอัตลักษณ์ การดำเนินกิจกรรมพัฒนาควรเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจร่วมกัน เกี่ยวกับเป้าหมายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในหมู่สมาชิก

2.3 การจัดการทรัพยากรบนฐานความไว้วางใจ: การบริหารกองทุนหมู่บ้านหรือกิจกรรมการท่องเที่ยว จำเป็นต้องตั้งอยู่บนบรรทัดฐานความไว้วางใจ และการตรวจสอบที่เปิดกว้าง เพื่อป้องกันปัญหาความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง

2.4 การถอดบทเรียนสู่ชุมชนภาคี: ชุมชนท่องเที่ยวอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน สามารถนำขั้นตอนการดำเนินการร่วมของพื้นที่แม่กำปอง ไปปรับใช้เป็นต้นแบบในการสร้างความร่วมมือเชิงลึกระหว่างกลุ่มอาชีพและหน่วยงานภายนอก

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). *แนวคิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จุฑาธิปต์ จันทรเอียด. (2564). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของพื้นที่ดงเหี่ยวดำ หุบใหญ่ปากพลี จังหวัดนครนายก. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี*, 7(3), 53-68.
- ชัยนต์ สุจริต. (2554). อุทธาสกรรมการท่องเที่ยว: ปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์*, 2(2), 13-19.
- ชูวิทย์ มิตรชอบ, สาลินี ทิพย์เพ็ญ, ธนินทร์ สังขดวง, กุลดารา เพียรเจริญ และชัยรัตน์ จุสปาโล. (2567). การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและพัฒนาระบบบริหารจัดการสู่การเป็นต้นแบบระบบนิเวศท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก*, 13(2), 118-130.
- นุชนาฏ เลี้ยงอำนวย และพูลพงศ์ สุขสว่าง. (2563). การพัฒนากรอบการประเมินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในเขตลุ่มแม่น้ำบางปะกงด้วยเทคนิค e-Delphi. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 13(2), 126-139.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระสมุทรสำรวย สุวณโณ (ทองเพ็ญ), ดิเรก นุ่นกล้า, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา สุริโย) และไพรัตน์ ฉิมหาด. (2567). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของอำเภอนาโยง จังหวัดตรัง. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, 11(4), 185-198.
- อัศวิน แสงพิกุล. (2545). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดลำปาง. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 16(48), 98-108.
- Alashiq, S. & Aljuhmani, H. Y. (2025). From Sustainable Tourism to Social Engagement: A Value-Belief-Norm Approach to the Roles of Environmental Knowledge, Eco-Destination Image, and Biospheric Value. *Sustainability*, 17(10), 4353.
- Cochran, W. G. (1953). *Sampling techniques*. New York, NY: John Wiley & Sons.
- Fangliang, L., Khochprasert, J., & Panthupakorn, P. (2024). Shapotou Desert Cultural Identity: Eco-cultural Tourism Management. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(8), 688-712.
- United Nations. (1993). *Earth summit: Agenda 21: The United Nation environment program of action from Rio*. New York, NY: Department of Public Information.
- UNWTO. (2020). *Sustainable development*. Retrieved November 22, 2025, from <https://www.untourism.int/sustainable-development>